
Notitie

Opdrachtgever: Mw. C. Arendz
Auteur: W. Moerland Msc.
Betreft: Enkele ecologische adviezen Bos van Bosman
Projectnummer: 1260
Datum: 30 juli 2015
Status: definitief

Bureau Stadsnatuur

bezoekadres:
Natuurhistorisch Museum Rotterdam
Westzeedijk 345
3015 AA Rotterdam
telefoon: 010 – 266 04 70
e-mail: info@bureaustadsnatuur.nl
www.bureaustadsnatuur.nl

Inleiding

Naar aanleiding van de op handen zijnde ruimtelijke ontwikkelingen in het Bos van Bosman te Leiden, inclusief locatie Nieuweroord, brengt Bureau Stadsnatuur voorliggend ecologisch advies uit. Aanleiding hiertoe is de sloop van de centraal gelegen hoogbouw en de ontwikkeling van een aantal appartementengebouwen. In mei 2015 is ontheffing verleend door het ministerie van Economische Zaken voor het beschadigen van verblijfplaatsen van de Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*. Deze bevinden zich in de huidige bebouwing, vermoedelijk in beide vleugels van het gebouw. Onderhavige notitie geeft een samenvatting van de door het Ministerie verplicht te nemen maatregelen. Deze zijn ook na te lezen in het voor de ontheffing opgestelde activiteitplan (Moerland & Jaarsma 2014). Daarnaast wordt een aantal ecologische adviezen gesuggereerd ten gunste van de ecologische waarde van het park.

Verplichte maatregelen

Hieronder volgen de eisen van het Ministerie van EZ die gelden voor de nieuwbouw. De mitigerende maatregelen voorafgaand aan de sloop van de bebouwing worden buiten beschouwing gelaten.

Verblijfplaatsen vleermuizen

Elke aangetaste of vernietigde voortplantingsplaats of vaste rust- of verblijfplaats wordt vervangen door ten minste vier verblijfplaatsen, die voor de Gewone dwergvleermuis dezelfde functie kunnen vervullen als de oorspronkelijke plaats. Dit houdt in dat voor de twee paarverblijfplaatsen minimaal acht verblijfplaatsen in de nieuwbouw gerealiseerd dienen te worden. Dit kan bereikt worden middels toegankelijke spouwmuren of vleermuisinbouwkasten.

M.b.t. spouwmuren

De bakstenen muren krijgen toegankelijke spouwmuren die kunnen gelden als groot verblijf voor vleermuizen. Aan eventuele inkruiptmogelijkheden voor vleermuizen in de spouwmuur worden de volgende eisen gesteld:

- minimale breedte bedraagt 1,6 centimeter bij baksteenhoogte (stootvoeg);
- dieren kunnen vrij aanvliegen (geen voorwerpen onder de invliegopening; opening ten minste 4 meter boven grondniveau;
- invliegopeningen zijn gepositioneerd op donkere ('s nachts niet verlichte) locaties;
- geadviseerd wordt de invliegopeningen niet boven deurposten, vensterbanken, balkons e.d. te situeren in verband met uitwerpselen en niet vlakbij afdakjes i.v.m. katten;
- de ruimte tussen twee materialen is ongeveer 2 centimeter. maar loopt bij voorkeur taps toe van 2.5 tot 1.5 centimeter;
- irriterend materiaal (glaswol) moet zijn afgeschermd.

M.b.t. inbouwkasten

Eventuele blinde gevels van de panden bieden ook gelegenheid voor vleermuisinbouwkasten (Figuur 1). Deze worden bij voorkeur verspreid over de diverse zijdes van de bebouwing geplaatst. Dit opdat de dieren bij wisselende weersomstandigheden kunnen kiezen tussen warmere of koudere gevels.

Figuur 1. voorbeelden van inbouwkasten. Foto's: Vivara webshop: www.vivara.nl

Behoud donkere situatie centrale vijver (i.v.m. Watervleermuis)

De centrale vijver geldt als een essentieel foerageergebied voor de Watervleermuis *Myotis daubentoni*, gelet op het intensieve foerageergedrag boven de vijver. Bij herinrichting van het gebied staat behoud van de onverlichte situatie van het water voorop. Directe of indirecte beschijning van het water (door bijvoorbeeld lantaarnpalen of door particuliere verlichting in tuinen) is niet toegestaan. Dit om de vijver te behouden als geschikt foerageergebied.

Een donkere situatie kan ontstaan door een bomenrij te plaatsen aan de noordzijde van de vijver (wel op geruime afstand van de oever). Dit voorkomt eventuele uitstraling vanuit de bebouwing op het water. Een bijkomend voordeel is de privacy voor de appartementen die hierdoor ontstaat, vanaf de vijverzijde bezien.

Aanvullende maatregelen ten gunste van flora en fauna

Hoge ecologische waarden in het Bos van Bosman zijn hoofdzakelijk in de bospercelen te vinden. Voor flora en fauna van water (en oevers), grasland en struweel heeft het park weinig te bieden. In onderstaande tekst wordt een aantal suggesties gedaan om deze natuurwaarden tegemoet te komen.

Natuurlijke oever noordzijde centrale vijver

Huidig water in het Bos van Bosman is voor (semi-)aquatisch leven van marginale waarde (ook blijktens libellen- en visinventarisaties voor het Stadsnatuurmeetnet Leiden, Moerland & Andeweg 2014). Een effectieve maatregel is de inrichting van een natuurlijke oever aan de noordzijde van de centrale vijver. Het gaat hier om een ruim zonbeschenen oever. De huidige situatie biedt voldoende ruimte om een flauwe oever te maken, die met een natuurlijke inrichting buitengewoon geschikt is voor zweefvliegen, libellen, amfibieën en rietvogels. De inrichting dient bij voorkeur in overleg met ecologische deskundigen te gebeuren.

Omgang oude bomen met holtes

Bomen met holtes, vaak oudere exemplaren, zijn ecologisch gezien waardevol. Deze worden gebruikt door vogels, vleermuizen en saprofage insecten die afhankelijk zijn van vermolmd hout. Anno 2015 is in het Bos van Bosman één boom met een vleermuiskolonie, bestaande uit enkele tientallen Rosse vleermuis *Nyctalus noctula* en Watervleermuis (Moerland & Andeweg *in prep.*).

Het groenbeheer van het park dient gericht te zijn op behoud van alle volwassen bomen, ook de bomen die minder levensvatbaar zijn. Verwijderen van bomen dient alleen plaats te vinden indien voor mensen riskante situaties ontstaan. Zo mogelijk hoeft niet de gehele boom verwijderd te worden. Slechts een dode stam met holte kan nog tientallen jaren van grote ecologische waarde zijn.

Bij werken in het groen wordt aangeraden de Flora- en faunawet in acht te nemen. Verblijfplaatsen van vlermuizen en enkele roofvogelsoorten zijn jaarrond beschermd. Voor de verstoring of wegnemen ervan is een ontheffing van het Ministerie van EZ vereist. Ook nesten van broedende vogels zijn strikt beschermd.

Groenbeheer zoomvegetaties (Moerland & Andeweg 2015)

Uit observaties voor het Stadsnatuurmeetnet Leiden blijken bosranden en zoomvegetaties in het Bos van Bosman te worden geklepeld (Figuur 2). Huidig maai-beheer leidt tot een verhoogde productiviteit van de bodem, wat zich vertaalt in meer braam en brandnetel. Jaarlijks of vaker klepelen van dergelijke randen is derhalve contraproductief: de randen moeten nog vaker gemaaid worden om grote struweelvorming door ongewenste planten tegen te gaan.

Figuur 2. Het wegmaaien van de zoomvegetatie met een klepelmaaier in het Bos van Bosman, op 27 augustus 2014. Met dit beheer staan er komende jaren meer brandnetels, minder gewaardeerde kruiden als Geel nagekruid, Dagkoekoeksbloem en Klein Heksenkruid.

Zoomvegetaties in bosranden ontleen hun ecologische waarde in belangrijke mate aan de aanwezigheid van meestal hoogopgaande bloeiende ruigtekruiden. Een dergelijke vegetatie wordt in principe gehandhaafd door maaien en afvoeren in een frequentie van éénmaal per jaar.

Een beheer dat gericht is op bloemrijke zomen moet daarom in de eerste instantie bestaan uit het jaarlijks in het najaar maaien en afvoeren. Waar de vegetatieontwikkeling meer gematigd is gebeurt dit het liefst gefaseerd waarbij jaarlijks wisselende stukken blijven overstaan. Waar de zoom geheel of voor een groot deel uit brandnetels bestaat is het nuttig om gedurende de zomer, met bijvoorbeeld een bosmaaier, gericht brandnetel uit te maaien waardoor overige soorten worden bevoordeeld. Het gemaaide materiaal moet daarbij uiteraard worden afgevoerd.

Aanbevelingen ten aanzien van bosranden en zomen zijn:

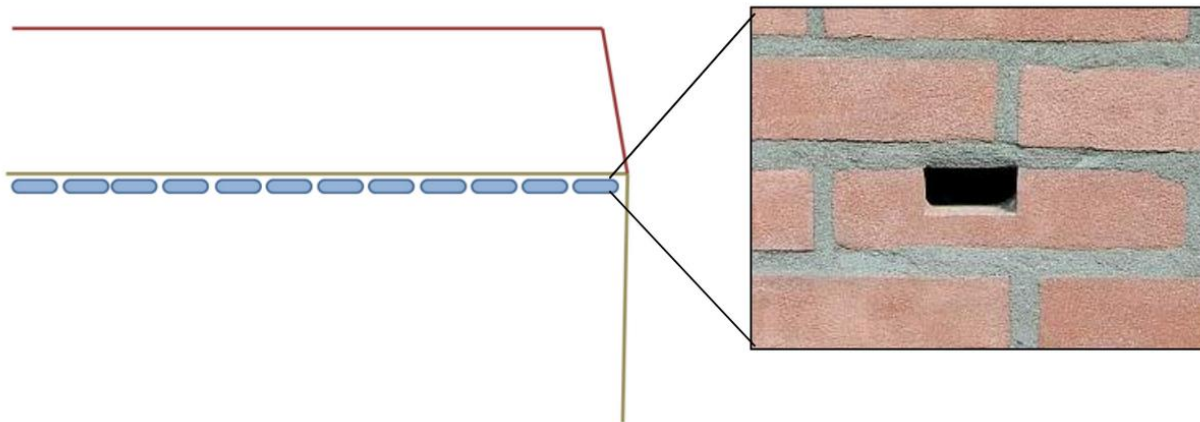
- maai bosranden en zomen hoogstens éénmaal per jaar uit en voer het maaisel af;
- voer deze werkzaamheden uit in het najaar, vanaf half september (wanneer de bramen geplukt zijn en het overgrote deel van de tweede bloei van kruiden en struiken voorbij is);
- gebruik geen klepelmaaiers;
- maai indien nodig in het groeiseizoen gericht brandnetels uit met een bosmaaier (of nog mooier: met een zeis).

Vogelvriendelijke nieuwbouw

De geplande nieuwbouw biedt een kans om enkele stadsvogels tegemoet te komen in nestelgelegenheid. Inbouwneststenen kunnen op elegante manier verwerkt worden in de bebouwing wanneer deze tijdig in het ontwerp worden meegenomen. Gierzwaluw *Apus apus* en Spreeuw *Sturnus vulgaris* zijn gebaat bij dergelijke maatregelen. Met name laatstgenoemde kan in de gemeente Leiden extra aandacht gebruiken. De soort gaat binnen de gemeente achteruit, ook op landelijk gebied. De verwachting is dat de Spreeuw op de eerstvolgende Rode lijst van de Nederlandse broedvogels komt te staan.

Voorbeelden voor inbouwkasten worden getoond in Figuur 3. Hierbij gelden de volgende aandachtspunten:

- de kasten kunnen zowel op noord- als zuidzijde verwerkt worden, mits met ruime aanvliegroute;
- de kasten worden hoog ingemetseld, bij voorkeur niet boven ramen of deuren in verband met eventuele uitwerpselen.

Figuur 3. Voorbeeld van de plaatsing van de inbouwkasten.

Figuur 4. Vogelvoorzieningen in Vathorst, Amersfoort. De nestkasten worden volop gebruikt door Gierzwaluw, Huismus en Spreeuw.

Overige aanbevelingen

Bovengenoemde aanbevelingen zijn slechts enkele suggesties en zijn niet verplicht vanuit de natuurbeschermingswetgeving. Andere aanbevelingen die kort vermeld worden, zijn:

- creëer in het park kruidenrijke stroken voor bijvoorbeeld dagvlinders. Voor deze soortgroep heeft het park in de huidige inrichting weinig kansen;
- gebruik bij aanplant van bomen en struiken bij voorkeur inheemse soorten;
- voorzie de nieuwbouw van groene daken. Hiermee zijn diverse positieve milieueffecten gemoeid.

Literatuur

Moerland, W. & R.W.G. Andeweg 2014. Samenvatting Stadsnatuurmeetnet Leiden 2014. bSR-notitie 1096. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

Moerland., W. & R.W.G. Andeweg 2015. bSR Rapport 257 Beheeradvies naar aanleiding van Stadsnatuurmeetnet Leiden 2014 Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

Moerland, W. & S. Jaarsma. 2014. Activiteitenplan Gewone dwergyleermuis en Watervleermuis in plangebied Nieuweroord, gemeente Leiden. Ten behoeve van toetsing aan Flora- en faunawet. bSR-rapport 243. Bureau Stadsnatuur, Rotterdam.

© Bureau Stadsnatuur | Westzeedijk 345 | 3015 AA Rotterdam

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende.

bSR kan door opdrachtgever niet aansprakelijk worden gesteld voor schade die voortvloeit uit gebruik van data of gegevens of door toepassing van aanbevelingen en conclusies, die zijn opgenomen in deze rapportage.